

pravac slijepe ulice i svoju krutost pogleda na svijet, te shvatiti da su dio ovoga grada i ovoga naroda i približiti se ovome pučanstvu kroz neke sadržaje koji će povratiti vedrinu duha i razum bića.

Naša kodificirana sredina grada bi trebala da okupi na jedno mjesto kulturnu snagu pojedinaca, znanje i umjetnost, koji se sada sami sa svojim nastojanjima pojavljuju kao duhovni fragmenti, te da ove pojedince podrži i afirmiše njihove emotivne i duhovne različitosti, jer svaka sredina, koja nije spremna ili ne želi da profilira ove estetske i misaone različitosti individualnosti, nije spremna na civilizacijski upotpunjen život i neće imati historijsku bazu grada u ovoj oblasti. Moramo se oteti nasljeđu i duhu provincijalizma, čiji časovnik kazaljke vraća u suprotnom smjeru i obzirom da novo vrijeme u kulturi našeg grada mora početi od neke točke, predlažem da to bude ova.

Iz književne baštine:

ŽENIDBA AGE HASAN-AGE

Kad mu sutra b'jeli dan osvanu,
 tad se Đusu otvoriše vrata,
 a na vrata tanahno soldače,
 ono vodi devet djevojaka
 i deset u l'jepu Anđeliju.
 Ja kakve su, vesela im majka,
 bi rekao i bi se zakleo,
 da ih jedna majka izrodila
 jednako je u svih odijelo,
 ni mile ih ne b' poznale majke,
 ja kamoli momak jabandžija.
 Pa zavika tanahno soldače:
 "Hajd' ovamo, aga Hasan-aga,
 izabiraj svoju Anđeliju,
 ako li se ti druge dotakneš,
 rusu ću ti odrubiti glavu
 i svi će ti svati izginuti."
 Kad to čuo aga Hasan-aga,
 on podviknu u kitu svatove:
 "Ne bi li se koji junak našo,
 da poznade l'jepu Anđeliju,
 pola bi mu dobra poklonio."
 Al' se niko naći ne mogāše.

Dok zavika mrki Bugarine:
 "Je li izun, aga Hasan-aga,
 da ti glavom dovedem djevojku?
 Dobru curu ja u glavu znadem."
 Veli njemu aga Hasan-aga:
 "Izun ti je, sine Bugarine."
 Tad Bugarin na noge skoćio,
 zlatan prsten u ruci nosio,
 a u drugoj sablju izvađenu,
 pa podviknu grlom glasovitim:
 "Kuje, kućke, devet djevojaka,
 kud ste pošle s mojom dajnicom?
 Nije ovo mrki Bugarine,
 nego sestric' age Hasan-age
 po imenu beže Ali-beže!"
 Kad to čulo devet djevojaka,
 pobjegoše gradu na kapiju
 i pred njima vođa im soldate,
 sama osta l'jepa Anđelija.
 Tad je uze beže Ali-beže,
 tad je uze za bijelu ruku,
 odvede je daji pod ćadore.

Kad to čuo beže Ali-beže,
 zgrabi curu za bijelu ruku.
 Do svog konja Anđu dovodio,
 na konja se s njome uzbacio,
 pa udari niz varoš ćaršiju.
 Doćekuju po Đusu soldati,
 doćekuju, fajde ne imade.
 Kud nagoni sebe i dorata,
 sokak ćini i sebi i njemu
 i krvavi tragovi ostaju.
 Dokle dopre gradu na kapiju,
 na kapiji zastali svatovi,
 jer ne dadu naprijed soldati.
 Kad to vidje beže Ali-beže,
 on natjera doru od mejdana,
 put napravi sebi i svatovim'.
 Dok s' hvatiše polja širokoga,
 onda svate preda se pustio,
 on ostade zadnji na doratu,
 pa uzvraća silu i soldate.
 Dok su tako poljem odmašili,
 dosti kvara u svatovim' bilo,
 jer je i njih pet stotina palo.
 Hasan-aga rana dopadnuo,
 bog će dati da će preboljeti.

(Odlomak)

Najstarija zabilježena narodna pjesma u Gračanici je ona koju je objavio Kosta Hormann, savjetnik austro-ugarske vlade za BiH, u svojoj zbirci pod naslovom "Pjesme muhamedovaca u BiH" i to u prvoj knjizi objavljenoj 1888. godine. Pjesma se zove "Ženidba age Hasan-age", a nalazi se od 218-225. stranice, sa ukupno 289. stihova.

Ime zapisivača ove pjesme je sačuvano u spisku, kako sam Hormann piše "imena onijeh rodoljuba koji me potpomogaše pri sabiranju i uređivanju narodnih pjesama bosanko-hercegovačkih muhamedovaca". Radi se o gračaničkom gradonačelniku Sulejman ef. Pertevu (Pertefu), dok je ime kazivača ove pjesme, nažalost, ostalo zauvijek nepoznato. Inače, Sulejman ef. potiče iz jedne od gračaničkih familija na prelazu iz XIX u XX stoljeće, koje su dosta cijenili kulturu i pisanu riječ. Rođen je kod Soluna u Grčkoj i bio kajmekam u više gradova krajem turske vlasti, pa i u Gračanici (prije 1878. godine). Za austro-ugarske vlasti postaje gradonačelnik grada Gračanice, na kojoj dužnosti ostaje sve do 1893. godine, kada ga zamjenjuje Ganibeg Muftić. Umro je 1897. godine i zakopan na starom gračaničkom groblju uz Doljničku ili Pekmeznu džamiju. Očuvan mu je i danas uzglavni nišan sa natpisom na mjestu zvanom "Kula", a narod Gračanice i danas veoma poštuje njegov mezar.

Treba spomenuti i njegovog sina Ahmet Izet Perteva, koji je odmah nakon 1900. godine u Sarajevu bio jedan od osnivača "Gajreta", a između ostalog pisao je o borbama Gračanlija protiv Švabe 1878. godine, a 1930/31. godine priprema i počinje izdavati popularno izdanje Hormanove zbirke.

Vrlo su interesantna dva pitanja u vezi pjesme "Ženidba age Hasan-age", zabilježene u Gračanici krajem prošlog stoljeća. Prvo je odakle ova pjesma u narodu Gračanice, a drugo koliko je ona stara. Odgovor na prvo pitanje se nameće iz samog mjesta radnje ove pjesme, tj. grada Đusa. To je od sada neubiciran grad u Mađarskoj, iz čega proizilazi da je tu pjesmu u Gračanicu donijelo ono muslimansko stanovništvo koje je krajem XVII ili početkom XVIII stoljeća doselilo u okolinu Gračanice iz Mađarske (o čemu smo pisali u jednom od prethodnih brojeva), a cjelokupno stanovništvo Gračanice i okoline je prihvatilo kao svoju.

Iz prethodnog se nameće odgovor i na drugo pitanje, tj. događaji i likovi koji su inspirisali nastanak ove pjesme su morali biti u XVII, a možda i u XVI stoljeću, kada su Muslimani živjeli u Mađarskoj, što upućuje na to da je riječ

o vrlo staroj pjesmi. Analizom ove pjesme može se govoriti o uticaju koji su imali Muslimani iz Mađarske (kako narod kaže Undurovine) koji su se ovdje nastanili krajem XVII, a vjerovatno i u drugoj etapi tokom XVIII stoljeća u ukupnom epskom narodnom stvaralaštvu ovih krajeva.

R. Djedović

Narodna pjesma zabilježena u Gračanici prije više od sto godina nosi u sebi, pored ustaljenih strukturalnih elemenata, i izvjestan broj detalja koji se rjeđe susreću u narodnim pjesmama.

Ono što bismo mogli nazvati zapletom je uobičajeno u šemi ostvarivanja djela ove vrste, kao i nastavak u kojem se uvode junaci prerušeni u anemične, prividno beznačajne likove.

Gradacija postavljenih problema pred Hasan-agu nije nepoznata u narodnim pjesmama, kao i razrješavanje postavljenih problema. Ovi momenti oduzimaju pjesmi od izuzetnosti.

Ono što je u ovoj pjesmi rijetkost sadržano je u samom sadržinskom dijelu. Najprije u zapletu: đuski kapetan i njegov pobratim Hasan-aga dogovor prave u pijanom stanju. Zatim, iako se ne pridržava dogovorenog, đuski kapetan ima podršku žene, čija je uloga u najvećem broju narodnih pjesama marginalizovana i, na kraju, ono što je posebno važno, Hasan aga ostaje ranjen na kraju ove pjesme, a da se o prirodi njegove boli uopšte ne govori.

Ovaj podatak daje povoda da se govori o naslijeđenosti (sveprisutnosti) motiva o ranjenom Hasan-agi u našoj narodnoj poeziji. Fortisova HASANAGINICA, sto godina starija od Hermanovog "Hasan-age", imala je već u zapletu ranjenog Hasan-agu. Iako bi metafizičko povezivanje bilo konstruktivističko natezanje, ipak bi se ovdje dalo naći materijala koji bi mogao ući u raspravu o HASANAGNICI, tj. odgovoru na pitanje od čega boluje i kave je rane zadobio "Fortisov Hasan-aga".

Međutim, cilj ovog osvrtu je afirmacija teksta zabilježenog na ovim prostorima, te eventualne analize zatijevaju drugu priliku i drugačiji povod.

M. Hamzić